

Széljegyzetek egy ország megszűnéséhez

2003. február 4-én, kedden a Jugoszláviának nevezett állam megszűnt létezni. Ezzel egyidejűleg létrejött egy új, Szerbia és Montenegrónak nevezett államszövetség. Mi, akik végig itt éltünk, „ezen a tájon”, jól tudjuk, mit jelentett itt lenni és itt élni. Mit jelentett az utóbbi tízegynéhány év, az előtte lévő húsz-harminc, és szüleinktől, nagyszüleinktől tudjuk azt is, milyen volt az élet Trianon óta, amióta az életünket és sorsunkat összekötötték a délszlávok államának életével és sorsával.

Megdöbbenő és elgondolkodtató, hogy egyes fölmérések szerint közöttünk, délvidéki magyarok között vannak a legtöbben, akik hamis emlékképeket hordozván magukban, nosztalgiával gondolnak vissza az elmúlt évtizedekre. A királyi Jugoszlávia mámoros tobzódását, amikor nádpálcával akarták a kisdíjakok fejébe verni az új állam nyelvét, a partizánok vérengzéseit, a padlássöpréseket és a mindennapos megaláztatásokat a titói Jugoszlávia zseniális beolvasztási politikája elfeledtette velünk. Egy tál lencséért, némi anyagi jólétért és a világútlevélért feladtuk és eladtuk volna mindenünket? Az Aracs első számában jelent meg Hódi Sándor tanulmánya, miszerint a délvidéki magyarok legnépszerűbb embere még mindig Tito! Ennek a nemzeti eltévelyedésnek az iskolapéldáival találkozunk ma is egyetlen napilapunk, a Magyar Szó írásaiban is. Mert mi másnak tudható be, ha nem ennek a titóista jugoszlávságnak az, amikor az újságíró mindennel, ami a délszláv állam irányából jön, azonosulni tud: Állam születésénél címmel Orosz Klára írt ismertetőt a M. SZ. 2003. február 6-i számában a megszűnt Jugoszlávia helyébe lépő Szerbia és Montenegróról. Írását a következő mondattal fejezi be: „Végezetül a nemzeti jelképekről: új zászlónk Szerbia és Montenegró alakuló ülésétől számított 60 napon belül lesz, címerünk és himnuszunk pedig legkésőbb az év végéig”.

Én őszintén remélem, új zászlónk Szerbia és Montenegró alakuló ülésétől számított hatvan napon túl sem lesz, mert én, meg gondolom még tízegynéhány millióan jól megvagyunk azzal a régivel is, a piros-fehér-zölddel. Címerre és himnusra sem kell várunk az

év végéig, ugyanis a címerünk már jó ideje megvan: van benne egy kettőskereszt, egy hármasdomb, egy hétszer vágott mező, s mindezt a Szent Korona fényessége ragyogja be. Ha esetleg valaki nem tudná, vagy elfelejtette volna himnuszunk pedig így kezdődik: Isten, áldd meg a magyart!

Három nappal később, 2003. február 9-én Purger Tibor, a Magyar Szó és a Duna Televízió washingtoni tudósítója Megszűnt, ami nem volt címmel érkezett a különböző Jugoszláviákról. Purger, akinek írásai a milosevići vézskorszak idején gyakran az egyetlen fény sugarat jelentették a sötétlő alagútban, hogy tudniillik a messzi és hatalmas Amerikában is gondolnak ránk, és talán nem vagyunk egészen magunkra hagyatva, ebben a cikkében a jógomagyar felsőbbrendűség, kivagyiság és különállás szomorú képét vázolja föl.

„Nekünk, volt jugoszláviai magyaroknak azonban – boldogulásunk keresése mellett – az is lenne a dolgunk, hogy az elszenvedett megpróbáltatások ellenére is tisztességgel adjunk számot arról, amit a történelem és a világpolitika egy izgalmas korban úgy ismert – és elismert – mint Jugoszlávia. Mert voltak idők, vagy harminc esztendő – egy egész emberöltő! – amikor mégiscsak jobb érzés volt magyarnak (embernek!) lenni Jugoszláviában, mint Magyarországon. (A kiemelés tőlem, B.J.) Kétségtelen, hogy akinek épp azok az évek határozták meg az életét, az másként tekint rájuk, mint akinek más korszak volt a legfontosabb. De ez is az igazsághoz tartozik, akár feszítünk most az időközben felemelkedett nemzetünk NATO- és közlegő EU-tagsága miatt, akár nem”. (A kiemelés tőlem, B.J.)

Mivel Purger nem jelöli meg konkrétan, melyik harminc évre gondol, így kénytelen vagyok én megpróbálkozni azzal, hogy meghatározzam ezt az emberöltőnyi időt. Minden bizonnyal egy összefüggő időszakra gondol, mivel emberöltőről tesz említést. Személyesen az 1980-as évek első felében találkoztunk Újvidéken, amikor őt nevezték ki az Új Symposion főszerkesztőjévé, tehát számára az egy jó időszak lehetett. Az 1990-

es évekről, a miloševići korról, tudósításaiban semmi jót nem ír, a „jó idők” számára akkor érhetnek véget. Életkorát, életkorunkat is figyelembe véve, „a szép harminc esztendő” szerinte, minden bizonnyal, nagyjából az 1960-tól 1990-ig terejedő időszak lehetett.

És kérem, nézzenek el nekem még egy rövidke személyeskedést: számomra mindig jó volt magyarnak lenni. Jó volt a 60-as évektől egészen a mai napig, ami egyben azt is jelenti, hogy mindenütt jó volt magyarnak lenni. Jó volt a 60-as években, mert az az otthon, a család melegét, biztonságát jelentette. Jelentette még anyám és apám szavát, a testvéreimét és az egész világot, mert az akkor az egész világ volt. Verne is Gyula volt, May is Károly, de akkor találkoztam Petőfivel, Weöressel, meg a többiekkel is. Gondolom, ez így lehetett akkor egy hasonló korú fiúnak Röszkén, Csíkszeredán, Záhonyban vagy éppen Pozsonyban. Jó volt a 70-es években is, mert a világgal, amely annak ellenére, hogy egyre többet tapasztaltam belőle, egyre inkább átláthatatlanabbá és érthetelenebbé vált, mégis magyarul, tehát magyarként találkoztam vele. Magyarként Szegeden, a Kárász utcában, vagy Budapesten valamelyik éjjeli mulatóban, ahonnan a barátom miatt időnap előtt távoznunk kellett, mert észrevették rajta, hogy még nincs tizenhét, és jó volt a magyarkanizsai és szabadkai középiskolákban is. Gondolom, ez így volt Röszkén, Csíkszeredán, Záhonyban vagy éppen Pozsonyban, azzal a különbséggel, hogy az utóbbi három település hasonló korú fiataljai nem úgy utazhattak Szegedre vagy Budapestre, mint én. Aztán jó volt magyarnak lenni a nyolcvanas években az egykori Kőrösön, amit akkoriban Krizsevcsinek hívtak, még akkor is, ha katonatársaim közül egyesek nemes egyszerűséggel „magyar disznó”-nak nevezték (persze nem magyarul), meg csak úgy, szórakozásból a gerincemet akarták eltörni, és jó volt magyarnak lenni Kelet- és Nyugat-Németországban, Ausztriában, Svájcban, mi több, vagy még inkább: Finnországban. És természetesen Magyarországon, a budapesti színházban, a szegedi jazz-koncerteken, meg a könyvesboltokban. Itt személyes emlékeim végére tulajdonképpen pontot is tehetnék, mert Purger minőséges jugoszláv magyar emberöltője a nyolcvanas évek végével véget ér. Annyit azonban még hozzátennék, számomra természetesen jó volt a 90-es években is magyarnak lenni, akkor is, amikor gyermekeim születtek, és akkor is, amikor rozsdás kanállal akarták szemünket kivájni, csak azért, mert magyarok vagyunk. Röszkén, Csíkszeredán, Záhonyban és Pozsonyban rozsdás kanalakat nem ígérgettek

az ottani magyaroknak, meg bombákat és éles késeket sem, de gyermekek arrafelé is születtek.

A jugoszláviai magyaroknak az említett időszakban vajon jobb volt-e magyarnak és embernek lenni Jugoszláviában, mint magyarnak lenni Magyarországon, mint ahogyan azt Purger állítja. Bizonyára voltak olyan magyarok is közöttünk, akiknek sokkal jobb volt Jugoszláviában, mint amilyen az lehetett volna Magyarországon, de ez természetesen csak fikció, amit sem igazolni, sem cáfolni nem lehet. **Azt viszont biztos állíthatjuk, nincs olyan kisebbség, amelynek jobb lenne bárhol és bármikor, mint a saját hazájában.** A kisebbségi sors nem kettős kincs, mint ahogy azt annak idején a kommunizmus alatt, most meg a liberális kozmopolitizmusban állítják, hanem kettős teher, a sehova nem tartozás, a számkivettség kínja.

A hatvanas és hetvenes években a jugoszláviai magyarság viszonylagos jólétben élt, hála Tito ravasz politikájának és a nyugati kölcsönöknek. Utazhattunk is szabadon, de főképp vendégmunkásnak Németországba és Franciaországba. Tudtommal olyan jellegű fölmérés még sohasem készült, hogy az említett húsz év alatt hány magyarral lett kevesebb és kisebb a közösségünk. Az asszimiláció soha olyan méreteket nem öltött, mint ebben az időszakban. Mi volt ugyanekkor Magyarországon? Az emberek túlnyomó többsége ott is viszonylagos jólétben élt. A munkahelyi fizetésüket egy kis háztájival bármikor kiegészíthették, és ott volt a fusi meg a maszek is. Igaz, Opel és Mercedest nem nagyon hajthattak, de ott volt a Trabant, meg a Wartburg. Meg az olcsó kolbász és a sör. Az éppen ezeket az időket viszaszíró, manapság főképp nyugdíjas tömegek meg egy kis huncutság döntötte meg egy évvel ezelőtt az Orbán-kormányt. Külföldre, illetve Nyugatra nem utazhatott a magyar átlagállampolgár, de keletre már igen: Bulgáriába, Romániába a tengerre, meg hát Júgóba is átjöhetett farmernadrágért és nejloningért. A szociális háló működött: voltak munkahelyek, szakszervezeti üdültetés és egészségügyi biztosítás.

Politikai üldözöttek természetesen ott is voltak, de azokkal Jugoszláviában is találkozhattunk. Vajon lehetett-e független, demokratikus sajtó Jugoszláviában? Ugye, mindannyian jól tudjuk, hogy nem. A szerkesztőségekben, a kiadók élén csupa hithű kommunista. A többpártrendszernek még csak nyoma sincs, ha valaki próbál másként gondolkodni, azt azonnal félreállítják, lecsukják, likvidálják. A szlávokat is, nem-

hogya a magyarokat! A nyolcvanas évekbeli magyarországi Mozgó Világ-üggyel szinte párhuzamosan zajlik az újvidéki Symposion-ügy. De ekkor történik a zentai színházügy, a magyarkanizsai orgonaügy, a horgosi tanárügy. Mindnek, ugye, ezt is tudjuk, a főszereplői magyarok. Sok esetben a barikád mindkét oldalán. Nos, vajon mitől lett volna jobb magyarnak és embernek lenni ezekben az időkben Jugoszláviában, mint Magyarországon? Én nem tudom a választ, és gondolom, Purger sem.

Azt hiszem, kétféle magyar (angol, német, szerb, albán...) van. Van, aki mindig büszke nemzetére, Purger szavával: feszít, és van olyan, aki csak bizonyos körülmények között büszke arra, hogy ő magyar (angol, német, szerb, albán...), főképp olyankor, amikor azt gondolja, az adott körülményekből hasznot húzhat. „Az időközben felemelkedett nemzetünk NATO- és közelgő EU-tagsága miatt” pedig a józan ésszel gondolkodó ember nem feszít, hanem elgondolkodik, töpreng és talán még szomorú is.